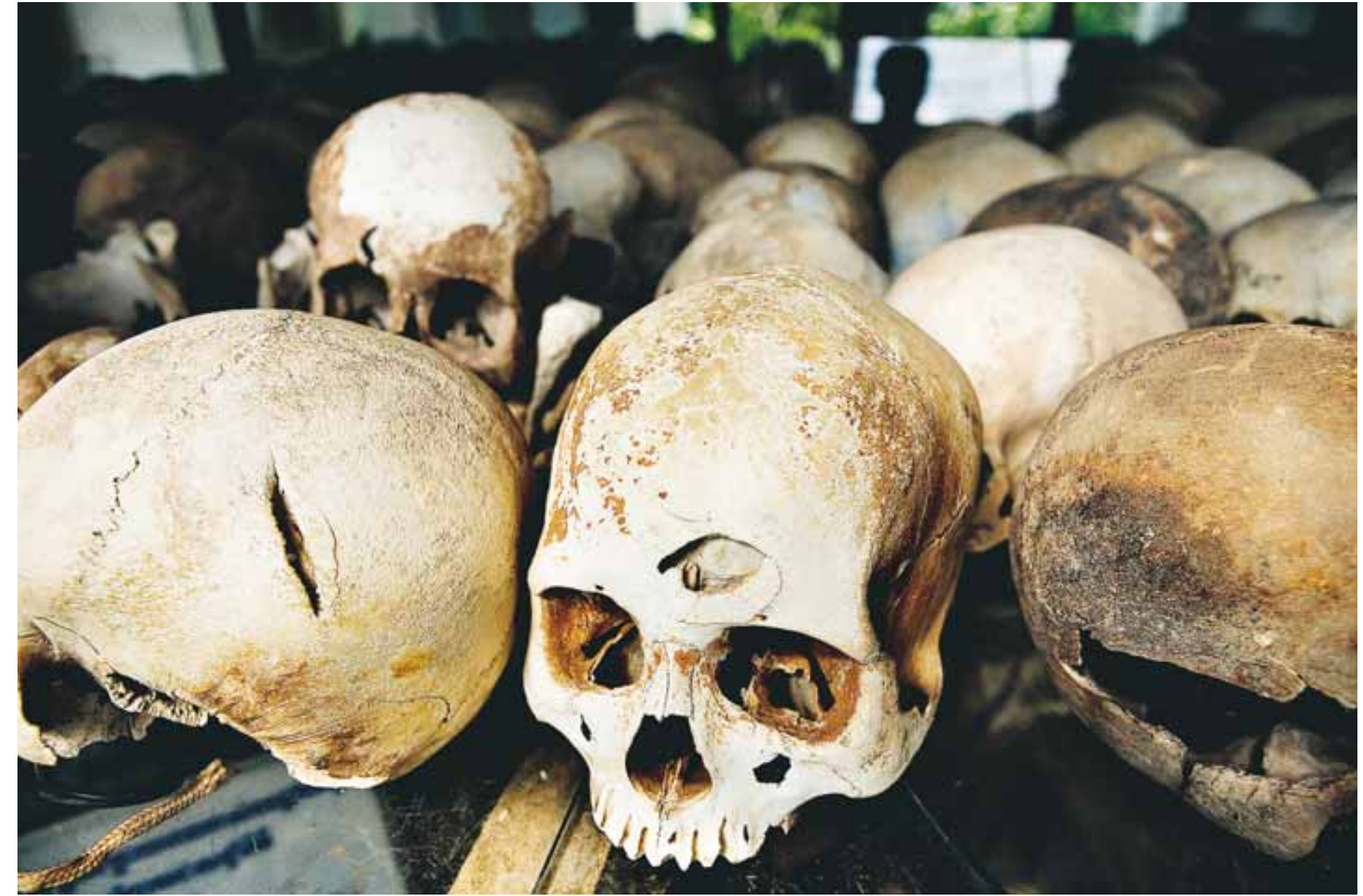

Vann Nath minns vakternas glödande ansikten när de misshandlade fångarna i fängelset S-21. "Revolutionspartiets redskap kan inte vara offer", säger han.

Dokumentation av ett folk mord. Runt 1,7 av Kambodjas 7 miljoner invånare dog under Röda khmerernas knappt fyra år vid makten. Tortryfängelset S-21 är idag museum.

Jag såg det ju med egna ögon. Han gjorde fruktansvärda saker.

PHNOM PENH. Vann Nath är den siste av de tre fångarna från S-21 som fortfarande är i livet. Jag vill veta om han godtar torturaren Prak Khans åsikt att också vakterna och förhållningsledarna i fängelset var ett slags regimens fångar.

– Om han var oskyldig och ovetande om khmerernas regler så hade han aldrig kunnat bli förhållningsledare i S-21. Prak Khan är en ond människa, som gjorde fruktansvärda saker för att få fångarna att säga det han ville. Jag såg det ju med mina egna ögon, säger Vann Nath.

Under åren efter Pol Pot-regimens fall 1979 sökte han på eget initiativ upp människor som hade arbetat i tortryfängelset S-21 i Phnom Penh.

En dag stod Vann Nath återigen öga mot öga med säkerhetschefen Him Huy.
– Kommer du ihåg mig? frågade Vann Nath.

Kambodja 30 år efteråt.

Sydsvenskan har träffat tre män som överlevde tortryfängelset S-21 och en av torturerna som arbetade där.

Idag: Vann Nath sökte själv upp sina plågoandar från tortryfängelset.

Text: Thomas Aue Sobol
Foto: David Høgsholt

Sedan sa han sitt ärende. Han ville veta hur många fångarna Him Huy hade dödat.
– Bara fyra eller fem, svarade Him Huy.

Vann Nath säger att han minns lastbilarna som på nätterna förde tusentals människor till döden på The Killing Fields, avrättningsplatsen.

I fängelset var Vann Nath rädd för Him Huy. När han återsåg honom tyckte han att torturaren såg ut som ett får, säger han.

Vann Nath tänker inte acceptera att de som hade makten i S-21 smiter undan sitt ansvar för det som hände genom att beskriva sig själva som offer.

Ur marken på The Killing Fields, Röda khmerernas avrättningsplats utanför huvudstaden Phnom Penh, tränger historien upp: en bit tyg, benbitar ...

Han minns vakternas glödande ansikten när de misshandlade fångarna, säger han.

– De var revolutionspartiets redskap och de hjälpte till att döda nästan två miljoner män-

niskor. Redskap kan inte vara offer.

– Varje dag tänker jag på hur vi kan ge de dödade rättvisa. Bara om bödlarna erkänner att de var onda, kan jag försonas med det

som hänt, säger Vann Nath.

På ett staffli bakom Vann Nath står en av hans målningar. Den föreställer en lastbil. På flaket trängs skräckslagna fångar med bindlar för ögonen.

För att sluta cirkeln återvänder jag till S-21. Jag ber chauffören köra till The Killing Fields och ta samma väg som den de dödsdömda fick åka.

Nästan trettio år senare är den ojämna grusvägen borta och ersatt med asfalt. Phnom Penh har växt. Butiker, verkstäder och marknader överskuggar dåtiden.

Vid The Killing Fields står ett högt glasorn. Först på nära håll ser jag vad det innehåller: lager på lager av kranier. Några har fortfarande ögonbindeln kvar. Skallarna är ordnade efter den dödas ålder: 15–20-åringar, 20–40-åringar, 40–60-åringar och 60+.

Jag går längs kanten av stora cirkelformade fördjupningar i marken. "Massgrav för 166 offer som saknar huvuden", står det på en skylt. En annan, uppspikad på en trädstam, visar var spädbarnens skallar krossades innan deras kroppar kastades i en massgrav.

Översättning: Karen Söderberg

Nästa avsnitt: Sophea Suong föddes efter skräckväldets slut, men kan inte glömma.

Den här bilden av Pol Pot i spetsen för en kolonn khmerer togs av en japansk nyhetsbyrå 1979. Senare samma år invaderade Vietnam landet och störtade hans skräckregim. Pol Pot flydde till djungeln.

Vakterna i S-21 dokumenterade vad de gjorde, så trots att bara sju fångar lär ha lämnat tortryfängelset i livet, finns mycket kunskap om de tusentals människor som plågades till döds där.

Kungen llerade sig med Pol Pot mot USA

USA:s krig. Under Vietnamkrigsåren 1969 till 1973 fällde USA en halv miljon ton bomber över Kambodja i jakten på vietnamesiska motståndsmän. Mellan 50 000 och 100 000 kambodjaner dödades i anfällen och USA-bombningarna var ett starkt rekryteringsunderlag för Röda khmer-rörelsen i Kambodja.

Efter kriget i Indokina 1946–1954 hade Vietnam delats. I Sydvietnam samlades de som samarbetat med fransmännen.

Nordvietnam kontrollerades av kommunister som lett befrielsekampen från Frankrike och hade som mål att ena Vietnam i en kommunistisk stat.

1965, då Sydvietnam var på väg mot kollaps, skickade USA trupper för att stötta regimen. Först tio år senare var Vietnamkriget över och de båda delarna av landet förenade i en stat.

I Kambodja växte stödet för Röda khmererna. Rörelsens idealsamhälle var en kommunistisk bondestat och dess huvudmål var att störta Lon

Nol-regimen. Dåvarande premiärministern Lon Nol hade i en kupp 1970 avsatt kung Sihanouk och förvandlat monarkin Kambodja till Khmerrepubliken med sig själv som statschef.

Lon Nol samarbetade med USA och krävde att Nordvietnam och FNL skulle lämna Kambodja. Sihanouk som gått i landsflykt i Peking llerade sig med Röda khmererna.

I april 1975 lyckades Röda khmererna. Lon Nol störtades och Pol Pot tog makten. Khmerrepubliken döptes om till Kampuchea och tre år, åtta månader och tjugo dagars skräckvälde tog sin början.

Fler än var femte invånare miste livet; av svält, umbäranden och sjukdomar. Tiotusentals mördades eller avrättades.

FN-tribunalen. Nästa år, trettio år senare, ser det ut som att den flera gånger uppskjutna FN-stödda krigsförbrytartribunalen kommer igång i Phnom Penh.

Den första som ställs inför rätta är Kang Kek Ieu, "Duch", chefen för tortryfängelset S-21.